

Jan Rajchel, Adam Rurak

Profesjonalne siły zbrojne w społeczeństwie XXI wieku

Bezpieczeństwo : teoria i praktyka : czasopismo Krakowskiej Szkoły Wyższej im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego 7/4, 31-41

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Jan Rajchel*, Adam Rurak**

Profesjonalne siły zbrojne w społeczeństwie XXI wieku

Punktem wyjścia w planowaniu działań strategicznego zapewnienia bezpieczeństwa każdego państwa jest analiza wyzwań¹ zachodzących w jego otoczeniu. To właśnie one składają się na główne kierunki rozwoju, narzucając zmiany państwom i narodom chcącym znaleźć się bądź utrzymać na szczycie². A zatem wyzwania to zjawiska i procesy nowe, wymagające reakcji – sformułowania odpowiedzi i podjęcia stosownych działań ze względu na potrzebę ich diagnozy oraz wykorzystania jako szans lub podjęcia przeciwdziałania, gdy mają one charakter zagrożenia³. Losy poszczególnych państw, podobnie zresztą jak losy całej cywilizacji ludzkiej, staramy się rozpatrywać z punktu widzenia racjonalności ich reakcji na wyzwania, z którymi muszą się zmierzyć.

Umiejętność dostosowania rozwiązań systemowych do pojawiających się wyzwań ma z punktu widzenia strategii państwa znaczenie podstawowe, zarówno w zakresie świadomości, że procesy te rzeczywiście zachodzą, oraz zajęcia w stosunku do nich racjonalnego stanowiska⁴.

Przy analizie środowiska bezpieczeństwa pierwszych dekad XXI wieku oraz zjawisk mogących wpływać na powstawanie zagrożeń, w tym konfliktów społeczno-militarnych, nasuwa się spostrzeżenie, że przyszłość prawdopodobnie zaskoczy społeczeństwo nowymi problemami i kryzysami. Nowe zagrożenia mogą podważyć konwencjonalne założenia i sojusze typowe dla ery masowej demokracji⁵ (rysunek 1).

* Gen. bryg. dr, rektor Wyższej Szkoły Oficerskiej Sił Powietrznych w Dęblinie.

** Płk rez. dr, Katedra Bezpieczeństwa Narodowego i Logistyki, Wyższa Szkoła Oficerska Sił Powietrznych w Dęblinie.

¹ J. Naisbitt, *Megatrendy*, wyd. Zysk i Spółka, Poznań 1997.

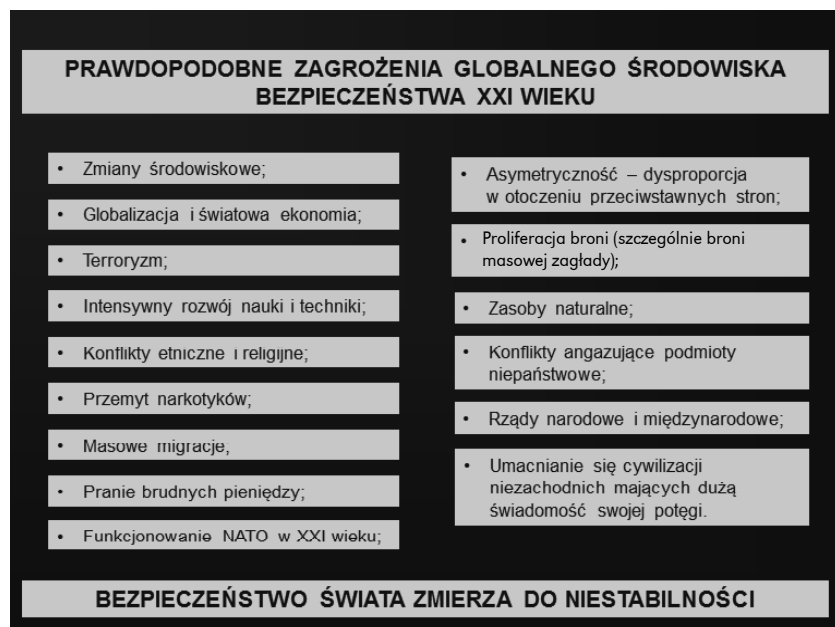
² K. Krzysztofek, *Wyzwanie cywilizacyjne a zewnętrzna funkcja państwa polskiego*, [w:] *Między polityką a strategią. Polska w środowisku międzynarodowym*, red. R. Kuźniar, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 1994.

³ *Ibidem*, s. 13.

⁴ J. Stacewicz, *Megatrendy a strategia i polityka rozwoju*, Dom Wyd. Elipsa, Warszawa 1996, s. 7.

⁵ A. Toffler, *Zmiana władzy*, PIW, Warszawa 1999.

Przyszłość prawdopodobnie będzie inna, a na pewno różna od naszych dzisiejszych wyobrażeń⁶.

Rysunek 1. Prawdopodobne zagrożenia globalnego środowiska bezpieczeństwa XXI wieku

Źródło: opracowanie własne.

Można założyć, że zagrożeń tych nie tylko nie będzie można porównać do wcześniej znanych, ale przede wszystkim przypisać do współczesnych zasad użycia sił zbrojnych, co zapewne w znacznym stopniu utrudni proces przeciwdziałania⁷.

Wyzwania XXI wieku będą wymagać nowego podejścia i strategicznego myślenia, musimy nie tylko reagować, ale działać prewencyjnie i wyprzedzająco.

Kreowanie bezpieczeństwa pierwszych dekad XXI wieku, w związku ze zmianami demograficznymi i środowiskowymi, globalizacją, radykalnymi ideologiami, fundamentalizmem i związanym z nim terroryzmem oraz intensywnym rozwojem techniki zmusza niejako do tworzenia coraz liczniejszych, mniej lub bardziej prawdopodobnych i niebezpiecznych scenariuszy form i sposobów przemocy⁸.

Konflikty etniczne i religijne, przemyt narkotyków, ubóstwo, epidemie, masowe migracje, regionalna niestabilność, pranie brudnych pieniędzy, działania różnych bo-
jówek nie znaję pojęcia granice terytorialne.

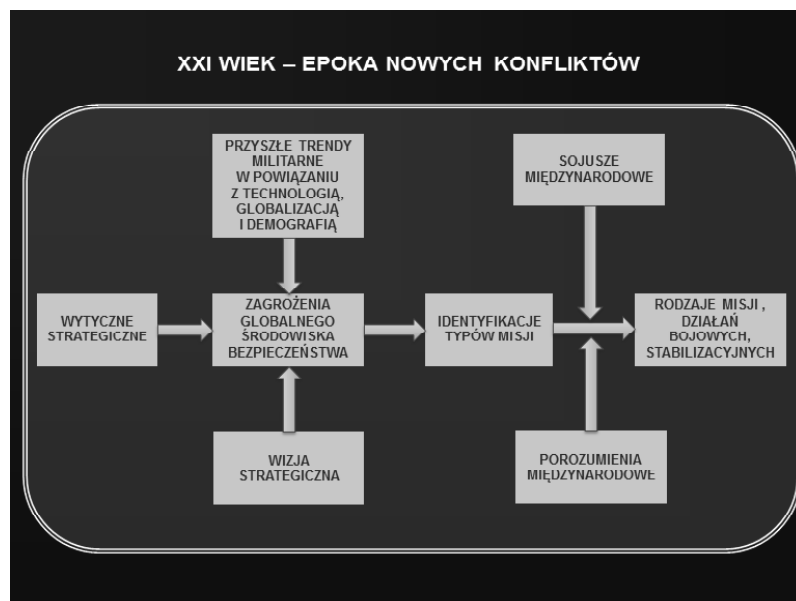
⁶ P.F. Drucker, *Spółeczeństwo pokapitalistyczne*, Warszawa 1999, s. 67.

⁷ M. Kozub, *Charakter zagrożeń oraz konfliktów zbrojnych w pierwszych dekadach XXI wieku*, „Myśl Wojskowa” 2006, nr 1.

⁸ A Secure Europe in a Better World – European Security Strategy, KE, Bruksela 2008.

Początek XXI wieku to również era zagrożeń asymetrycznych⁹, proliferacja broni, szczególnie broni masowej zagłady, cyberterroryzm, działania z wykorzystaniem broni chemicznej i biologicznej, umacnianie się cywilizacji niezachodnich aspirujących o prymat w świecie oraz nierozstrzygnięte konflikty¹⁰.

Prognozowany charakter wojen i konfliktów społeczno-militarnych pierwszych dekad XXI wieku w warunkach globalizacji i rewolucji informacyjnej cechuje się zróżnicowaniem form przejawiania się przemocy zbrojnej (rysunek 2).

Rysunek 2. Epoka nowych konfliktów

Źródło: opracowanie własne.

Świat w XXI wieku stoi u progu epoki całkiem nowych konfliktów, w których główną rolę odgrywać będzie broń nowej generacji. Ich wyznacznikiem będzie natomiast nie użycie siły militarnej, ale sama groźba jej użycia.

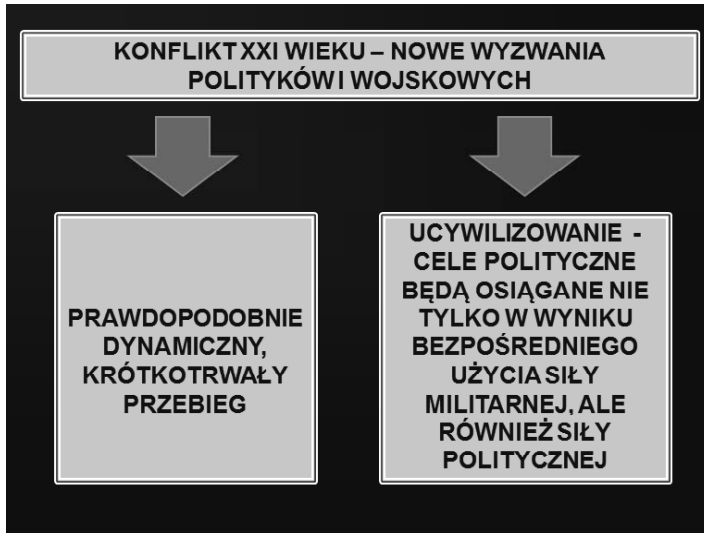
Jakie będą konflikty i jaki będzie ich przebieg?

Na pewno w poszczególnych częściach globu ich charakter będzie różny. Nie będzie sprawą tylko jednego czynnika, lecz będzie kombinacją powiązanych ze sobą politycznych, ekonomicznych, narodowych i religijnych sprzeczności. Rozstrzygnięcie prawdopodobnie nastąpi w trakcie konfrontacji w przestrzeni powietrznej i kosmicznej, zaś wojska lądowe będą tylko konsolidowały osiągnięcie sukcesu wojskowego i celu politycznego. Walka zbrojna będzie kombinacją operacji manewrowych i walki pozycyjnej. Walka na szczeblu strategicznym, operacyjnym i taktycznym będzie

⁹ „Asymetria” i „asymetryczność” są pojęciami określającymi różne formy dysproporcji, zróżnicowania i dysharmonii, które w sposób naturalny lub zamierzony występują w otoczeniu przeciwstawianych sobie rzeczywistości. *Pojęcie, istota oraz tendencje rozwojowe zagrożeń asymetrycznych, studium teoretyczne*, red. J. Pawłowski, Warszawa AON, 2002.

¹⁰ European Security Strategy, Council of the European Union, 2008.

współzależna i połączona. Największe efekty będzie się osiągać w wyniku oddziaływania broni precyzyjnej dalekiego zasięgu. Konflikty lokalne będą miały intensywny charakter oraz będą się toczyć na względnie dużych obszarach, a dotyczyć dalekosiężnych celów. Przeciwnik nie tylko będzie uderzał w cele militarne, ale i w ekonomię narodową. Przeciwnik będzie stosował „nieczysty” sposób walki, dążąc do zadania jak największych strat w ludziach. Zagrożenie o charakterze konwencjonalnej agresji na dużą skalę, skierowanej przeciwko Sojuszowi, wydaje się odległe, lecz nie można go jednoznacznie wykluczyć¹¹.

Rysunek 3. Główne cechy konfliktów XXI wieku

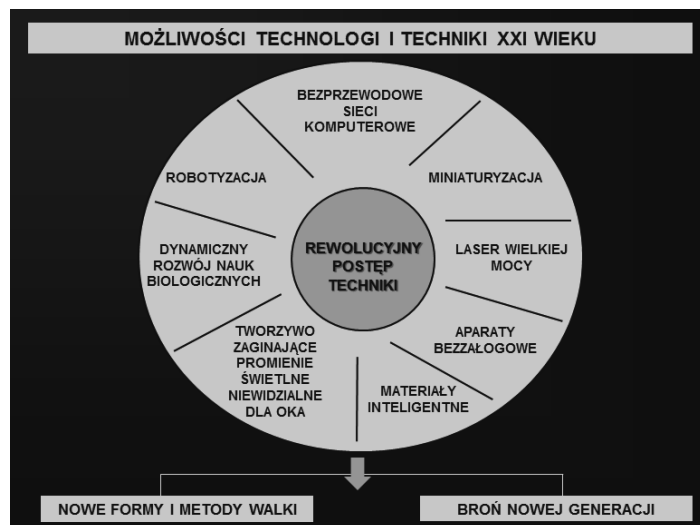
Źródło: opracowanie własne.

Konflikty w XXI wieku stwarzają wyzwanie zarówno politykom, jak i wojskowym. Często, już obecnie, przebiegają one według niegodnych współczesnej cywilizacji, niehumanitarnych scenariuszy. Zawsze jednak podważają sens istnienia ociężałych, złożonych, obarczonych dużą inercją operacyjną struktur wojskowych jako niezdolnych do reagowania kryzysowego w różnych miejscach kuli ziemskiej. Te jakościowo „nowe konflikty”, w przeciwieństwie do wielkoskalowych i długotrwałych poprzednich wojen, będą prawdopodobnie wojnami krótkotrwałymi (rysunek 3). Można zatem postawić tezę, że swoistą cechą konfliktów społeczno-militarnych w perspektywie najbliższych dwóch-trzech dekad będzie ich „ucywilizowanie”, a więc cele polityczne będą osiągnięte nie tylko w wyniku bezpośredniego użycia siły militarnej, ale również siły politycznej, ekonomicznej czy też informacyjnej.

Wielu naukowców cywilnych i wojskowych prognozuje, że do 2030 roku będziemy mieli do czynienia z rewolucyjnymi zmianami w kilku dziedzinach, z których do

¹¹ M. Kozub, A. Brzozowski, R. Niedźwiecki, *Wybrane problemy planowania strategii rozwoju zdolności sił zbrojnych*, AON, Warszawa 2011, s. 42.

najważniejszych można zaliczyć: bezprzewodowe sieci komputerowe, miniaturyzację i robotyzację oraz dynamiczny rozwój nauk biologicznych (rysunek 4).

Rysunek 4. Wpływ techniki na nowoczesne formy i metody walki

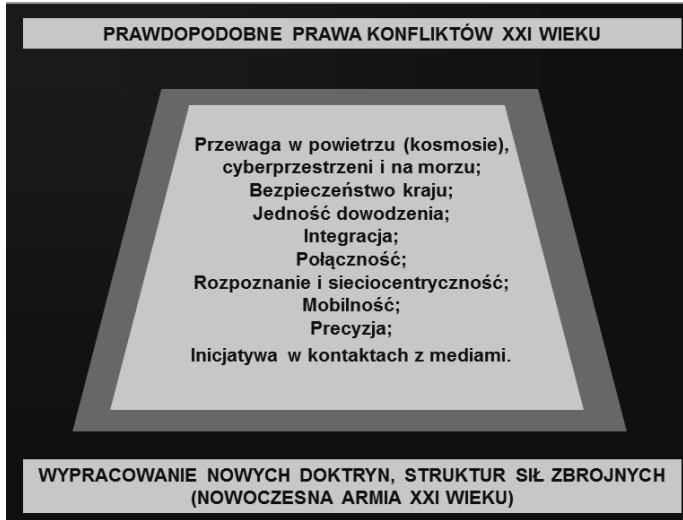
Źródło: opracowanie własne.

Odkryto między innymi materiał zaginający promieniowanie świetlne. Obiekty nim pokryte są niewidoczne dla ludzkiego oka. Jest to możliwe dzięki wykorzystaniu nanotechnologii¹². O nowych możliwościach technicznych może też świadczyć skonstruowanie lasera wielkiej mocy, który umieszczony np. w samolocie będzie umożliwiał przeprowadzenie dyskretnych ataków z dużych odległości i wysokości. Wszelkiego rodzaju aparaty bezzałogowe, z sensorami na światło dzienne i podczerwień, posiadające dalmierze laserowe i wysokiej jakości kamery nadzorujące, które w czasie rzeczywistym będą przekazywać obrazy dowódcom. Zespoły badawcze prowadzą również szerokie prace nad systemami „człowiek – maszyna”, dążąc tym samym do zwiększenia siły uderzeniowej pojedynczego żołnierza.

Jednak głównym źródłem zagrożenia będzie w najbliższej przyszłości wzrost liczebności dobrze uzbrojonych samolotów oraz śmigłowców bojowych nowej generacji, w tym wyspecjalizowanych w zwalczaniu celów naziemnych, których piloci będą stosowali udoskonaloną, wspartą technicznymi środkami, taktykę walki. Możliwość uzyskania pożądanych zdolności przez siły zbrojne będzie więc ściśle związana z pozyskaniem i wdrażaniem nowoczesnych technologii, systemów uzbrojenia oraz sprzętu.

To właśnie modernizacja techniczna, a w zasadzie jej zakres oraz głębokość zastosowania, zadecydują o zdolnościach operacyjnych sił zbrojnych w następnych dekadach.

¹² Nanotechnologia to nauka różnych technik i sposobów tworzenia struktur o rozmiarach nanometrycznych, na poziomie pojedynczych atomów i cząsteczek – od 0,1 do 100 nanometrów.

Rysunek 5. Lista praw konfliktów XXI wieku

Źródło: opracowanie własne.

Według strategów i naukowców, prawdopodobna wydaje się lista praw konfliktów XXI wieku¹³ prezentowana na rysunku 5.

Powyższe prawa powinny pomóc również przy wypracowaniu doktryn i struktur sił zbrojnych potrzebnych do sprostania nowym wyzwaniom.

Rysunek 6. Zdolności sił zbrojnych w 2030 roku

Źródło: opracowanie własne.

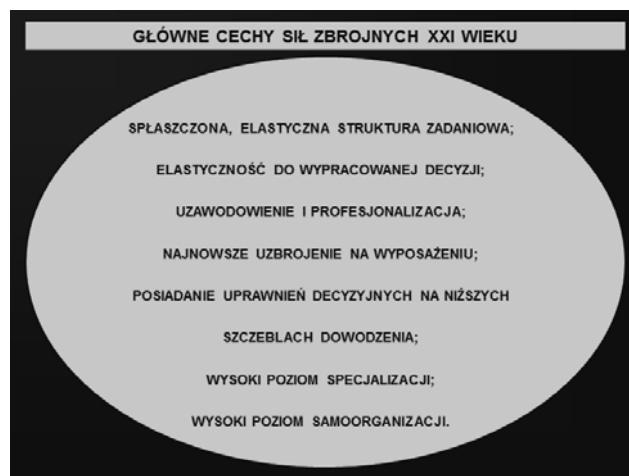
¹³ M. Kozub, A. Brzozowski, r. Niedźwiecki, *Wybrane problemy planowania strategii rozwoju zdolności sił zbrojnych*, AON, Warszawa 2011.

Zasadniczą rolę w przyszłych operacjach będą odgrywać nowoczesne na miarę XXI wieku zdolności sił zbrojnych (rysunek 6). Szczególnie ważny będzie proces efektywnego pozyskiwania informacji wywiadowczych, analizy, jak również właściwej ich dystrybucji. Skrócenia będzie wymagać okres pomiędzy oceną istniejącego zagrożenia a wypracowaniem decyzji do działań bojowych. Siły zbrojne będą charakteryzować się dużymi zdolnościami do reakcji na zaistniałe zagrożenia z zachowaniem szybkości działania, precyzji i elastyczności. Jednocześnie jako siły wysoce mobilne będą gwarantować możliwość ich wykorzystania w dowolnym miejscu przeznaczenia. Prowadzone operacje militarne będą wymagały właściwego umocowania prawnego oraz uzyskania legitymizacji środowiska międzynarodowego. Prowadzenie nowoczesnych operacji oznacza zdolność panowania w sferze informacyjnej.

Natomiast jako priorytetowa w rozwoju sił zbrojnych wskazana byłaby zmiana ich charakteru. Wdrażane powinny być projekty zmierzające do stworzenia odpowiednich modułów o zróżnicowanych profilach zdolności np.: bojowe, wsparcia czy zabezpieczenia działań, dające się swobodnie komponować w dowolne pod względem wielkości zgrupowania zadaniowe.

Myślą przewodnią winno być jednak podniesienie poziomu mobilności, uniwersalności oraz połączoneści. Również należałoby podnieść zdolności w zakresie rozpoznania satelitarne, pozyskiwania środków bezałogowych oraz podniesienia zdolności do pozyskiwania danych z różnych źródeł.

Wydaje się że w najbliższych dekadach przewaga techniczna i technologiczna pozostanie jednym z podstawowych filarów doktryny obronnej każdego państwa, a opowanie nowoczesnych rozwiązań w takich dziedzinach, jak: radiolokacja, źródła energii, napędy, nokto- i termowizja, redukcja skutecznej powierzchni odbicia środków walki, nawigacja satelitarna oraz systemy przetwarzania i zarządzania informacją, wpływać będą na zmiany w uzbrojeniu i sposobach jego wykorzystania.

Rysunek 7. Główne cechy sił zbrojnych XXI wieku

Źródło: opracowanie własne.

Analizując prawdopodobne zagrożenia pierwszych dekad XXI wieku oraz możliwości nauki i techniki, należy sądzić, że pożądane zdolności sił zbrojnych wymagają, aby były organizacją posiadającą takie główne cechy jak:

- spłaszczona, elastyczna struktura zadaniowa ze zredukowaną liczbą szczebli zarządzających i dowódczych;
- elastyczność do wypracowywania decyzji w warunkach zakłóceń;
- pełne uzawodowienie i profesjonalizacja;
- najnowocześniejsze uzbrojenie i sprzęt wojskowy;
- posiadanie uprawnień decyzyjnych na niższych szczeblach dowodzenia przez dowódców specjalistycznych zespołów zadaniowych;
- posiadanie wysokiego poziomu specjalizacji oraz samoorganizacji (rysunek 7).

Aby sprostać wymogom nowoczesnego środowiska świata, Siły Zbrojne RP do roku 2030, muszą być nowoczesną organizacją potrafiącą rozwiązywać konflikty społeczno-militarne w strukturach narodowych i sojuszniczych.

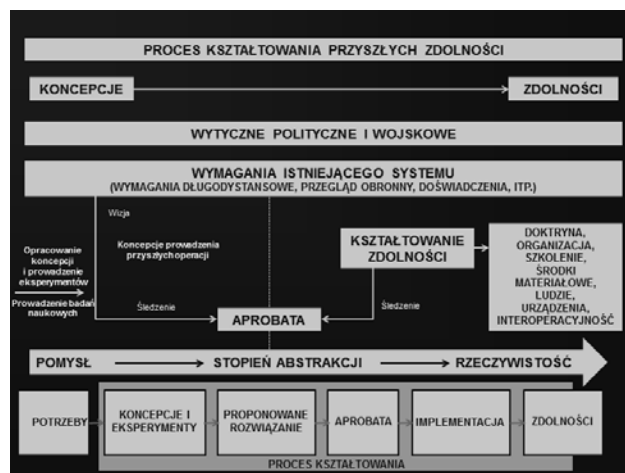
Siły Zbrojne RP powinny:

- stać się nowoczesne, charakteryzować się kreatywnością i innowacyjnością;
- być zdolne do kreowania swej przyszłości;
- opierać się na inteligencji, wiedzy i fachowości;
- ich struktura powinna przyjąć prostą, smukłą „sylwetkę”, zostać zbudowana w oparciu o podstawowe kompetencje, powinna dostosowywać się do tempa i skali zmian zachodzących w otoczeniu;
- posiadać uniwersalny, zarówno ofensywny, jak i defensywny charakter, powinny utrzymać zdolność do samodzielnego, efektywnego oporu, a także skutecznego odstraszenia; powinny zachować zdolność do działań pośrednich, uderzeń przedzających oraz możliwość obrony powszechnej;
- w wymiarze sztuki operacyjnej muszą stać się elastyczne, manewrowe, żywotne oraz zdolne do natychmiastowej reakcji;
- posiadać profil bojowy ukierunkowany na połączone i sieciocentryczność¹⁴.

Ponadto pożądane byłoby, żeby były zdolne do: walki asymetrycznej i obrony przed uderzeniami asymetrycznymi, osłony terytorium, reagowania na kryzysy, prowadzenia operacji informacyjnych, uderzeń odwetowych, niszczenia „infrastruktury” terrorystycznej znajdującej się poza terytorium państwa, zapobiegania prowokacjom oraz przenikaniu grup dywersyjnych. Siły Zbrojne RP powinny dysponować niezawodnymi, zaawansowanymi technologicznie systemami rozpoznania, dowodzenia i łączności, zdolnymi do zdobywania danych w krótkim czasie przy szerokim wsparciu wywiadu, robotyki, nanotechnologii oraz powszechnie dostępnych informacji. Ponadto należałoby posiadać nowoczesną broń śmiertelności i obywatelską, broń precyzyjnego rażenia oraz sieciowe systemy załogowe i bezzałogowe wyposażone w szybkie, płynne i samoregulujące się układy. Siły Zbrojne od kierowniczej kadry muszą wymagać prawdziwego przywództwa, patriotyzmu i etyki zawodu.

Wskazane jest również, żeby nowoczesne Siły Zbrojne RP dysponowały najnowszą wiedzą dzięki funkcjonowaniu silnych akademii sił zbrojnych z nowoczesnymi i prężnie działającymi w ich strukturach placówkami naukowo-badawczymi (rysunek 8).

¹⁴ *Strategiczny Przegląd Obrony 2010–2011. Profesjonalne Siły Zbrojne w nowoczesnym państwie. Raport*, MON, Warszawa 2011, s. 25–27.

Rysunek 8. Algorytm kształtowania nowej struktury sił zbrojnych

Źródło: R. Niedźwiecki, *Prognozowanie i planowanie rozwoju zdolności SZ RP*, AON, Warszawa 2011, s. 113.

Również członkostwo w NATO i UE winno być głównymi filarami polskiego bezpieczeństwa.

Polska powinna być zainteresowana strukturalnym umocnieniem UE, a w konsekwencji umacnianiem Europejskich Sił Obronnych¹⁵. Wskazane jest, żeby w nowym modelu Sił Zbrojnych RP było więcej jednostek wojskowych o wysokiej gotowości bojowej, wyposażonych w nowoczesne urządzenia i sprzęt wojskowy, zdolnych do natychmiastowych działań. Szczególnie ważna jest zdolność przeciw zaskoczeniu, zdolność do szybkiego reagowania na incydentalne, ograniczone, lokalne zagrożenia, w stosunku do których NATO może mieć trudność w szybkim uzyskaniu konsensu co do zaangażowania się. Unowocześnienie techniczne sił zbrojnych w nadchodzącym dwudziestoleciu jest warunkiem koniecznym do zmniejszenia liczebności sił zbrojnych z jednoczesnym przyrostem ich potencjału bojowego. Zwiększając jakość i bojowe parametry uzbrojenia i sprzętu, podnosimy psychiczną przewagę nad potencjalnym przeciwnikiem.

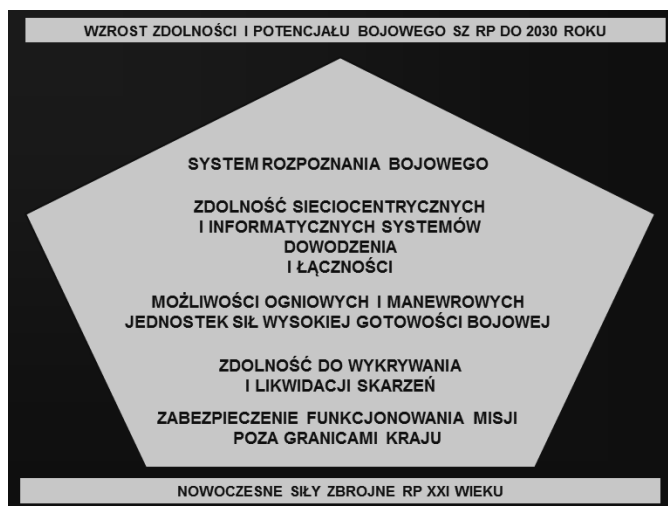
Siły Zbrojne RP do 2030 roku powinny osiągnąć pożądaną zdolność potencjału bojowego w:

- systemie rozpoznania obrazowego na terenie kraju i w rejonach działania polskich kontyngentów wojskowych na potrzeby dowodzenia i rażenia ogniowego;
- osiąganiu zdolności sieciocentrycznych i informatycznych systemów dowodzenia i łączności;
- zwiększaniu możliwości ogniowych i manewrowych jednostek sił wysokiej gotowości oraz zapewnieniu skutecznego prowadzenia operacji obronnych;
- wzroście możliwości transportowych;
- wzroście zdolności do wykrywania i likwidacji skażeń;
- zabezpieczeniu funkcjonowania misji poza granicami kraju (rysunek 9).

¹⁵ R. Niedźwiecki, *Prognozowanie i planowanie rozwoju zdolności SZ RP*, AON, Warszawa 2011, s. 114.

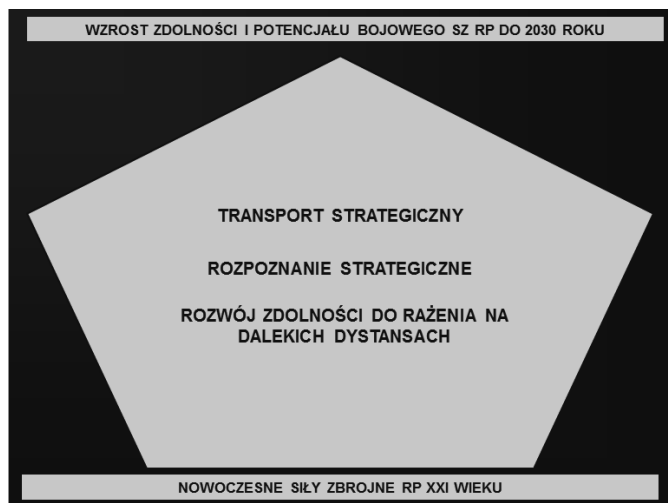
A także w takich obszarach jak (rysunek 10):

- transport strategiczny;
- rozpoznanie strategiczne;
- rozwój zdolności do rażenia na dalekich dystansach¹⁶.

Rysunek 9. Pożądané zdolności Sił Zbrojnych RP do 2030 roku

Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 10. Obszary rozwoju Sił Zbrojnych RP do 2030 roku

Źródło: opracowanie własne.

¹⁶ *Strategiczny Przegląd Obrony 2010–2011, op. cit., s. 15–16.*

Misją Sił Zbrojnych RP powinien być kanon:

Wierne wartościom państwa demokratycznego nowoczesne Siły Zbrojne RP służą Rzeczypospolitej Polskiej i są skutecznym instrumentem realizacji jej polityki. Konsekwentnie dążą do rozwoju swoich zdolności i profesjonalizmu działania¹⁷.

---

¹⁷ *Ibidem*, s. 23.